

A pusztulás felé

Zalán Tibor íróval Koncz Tamás beszélget

Nem a nyelv, hanem a lét határait keresi *Papírváros*-sorozatában Zalán Tibor, a szűk mezsgyét elviselhető és kibírhatatlan között. Ahogy az első két könyv, a *Papírváros - Letarolva* története is a pusztulás felé halad, a hősök elnyújtott agóniája élteti, gazdagítja a szöveget. Az ötkötetesre tervezett regénysorozatról a szerzőt kérdeztük.

A *Papírváros*-könyvek első darabjával (*Kimerülve*) párhuzamosan a *Fénytörés*, második (*Eltévedve*) mellett a *Lassú halál* verseit írta. A harmadik regényt is kíséri új verseskötet?

A harmadik regényt valójában megelőzte a „szokásosnak tűnő” verseskötet – *Holdfénytől megvakult kutya* a címe –, amely a könyvhétre jelent meg. Általában ritka, hogy a két megszólalási forma, vers és próza, összekapcsolódjék, illetve egyik a másikat értelmezze, magyarázza. Ezek az időbeli egybeesések egyszerűen véletlenek, vagy talán nagyon is természetesek. Mindig dolgozom valamin, ha nem versen, akkor drámán, kisebb szövegeken, esszéken, tárcákon – és legritkábban prózán. Amikor ez utóbbi van soron, akkor nincs versírás és nincs drámaírás, nincs egyéb, mert a prózaírás elveszi az időt, erőt és energiát minden mástól. (Most, hogy visszaemlékszem, a *Papírváros* második kötetében volt egy nagytestű vers, amely meg is jelent később verseskötetben. De nem biztos, hogy jól emlékszem. A lényeg, hogy nem tudatos megfelelések-megfeleltetések ezek, csak, tudja, ha valaki tíz-tizenkét évenként ad ki egy-egy regényt, alkati hátrányból vagy lustaságból, annak sok egyéb más gyűlik össze ez idő alatt a bűnlajstromán.)

A sorozatban az emberi lét fizikai-mentális leépítését, méltóságának elvesztését vagy feladását követhetjük nyomon, hol naturális, hol romantikus formában. Meddig tartható az írott dekonstrukció folyamata, hol a végső határ?

Nem hiszem, hogy a végső határt feszegetném. Annál inkább nem, mert nem tudom, hol van a végső határ. Úgy gondolom, hogy amíg a létet magát dekonstruálom ezekben a regényszövegekben, addig a szövegtestet éppen fölé emelem a szétgondolásnak, a szétírásnak. Azt a – meggyőződéseim szerint – termékeny feszültséget akarom ezekben a könyvekben megteremteni, amikor a hőseim létükben pusztulnak, míg az őket magukban foglaló nyelv gazdagon és entrópiikus nyugtalansággal árad, akár oldalakon keresztül is. Én tehát nem a nyelv dekonstrukciójának a határait akarom feszegetni a regényeimben, hanem a létezését. A létezés és létezhetetlenség határmezsgyéjére helyezem a hőse-

imet. Ezzel együtt nem fejezem ki bizalmatlanságomat a nyelvvel, a megfogalmazhatósággal, a megfogalmazhatóság korlátlanosságával szemben. Ilyen értelemben nyilván nem vagyok posztmodern, ahogy sokan állítják a prózai munkáimat elemezve, még csak nyelvkritikus sem. És – még csak nem is szégyellem ezt.

Miről szól a *Letarolva*, miben különbözik az előző két regénytől, és mit visz tovább belőlük? Ahogy az első két könyv tartalma sem meghatározható, én a harmadikat sem tudom pontosan leírni. Nem különbözik, mert ugyanaz. Különbözik annyiban, hogy teljesen más. Három síkon játszódik három történet, amelyek összekapcsolhatóak is lehetnének, ha nem iktatnám be az összekapcsolást lehetetlenné tevő tényezőket. Természetesen, tovább viszem az építésem történetét, amely most azon a ponton vesztegel, hogy lesz-e ereje, bátorsága visszalépni a halál torkából (a magát halálra ivásról van szó), újra belépni az ember mindennapi, „normális” létezésébe, úgymint állás, kereset, tiszta ruha, szakma és viselkedés, vagy tovább folytatja a megkezdett halálos játékot. Beiktatok egy történetet az egyetemistáról, akit a halálba kergetnek egy könnyelműen aláírt üres papírlap kitöltése után, mely nem lesz egyéb így a szervezési nyilatkozatánál. Ezt a problémát eddig senki sem próbálta beemelni az irodalomba erről az oldalról, olvasottságom szerint. Valamint egy szintén halállal végződő történetet egy titokzatos, magyarázatok nélküli szerelemről (a férfi aortája szétrobban, harmadszori kísérlet után, két és fél liter ötvenkét fokos pálinkától), melynek szétsugárzó magja a szenvedély, és végső formája a boldogság-lehetetlenség. Amint látod, mindhárom történet a pusztulást felé halad, illetve, kettő már el is éri azt. De az építéset viszem tovább rendületlenül, neki még vannak elvarratlan szálai a múltjából, és ezeket el is kell varrnia ahhoz, hogy a halála felé tovább menetelhessen – de legyünk valamennyire pontosak: vánszoroghasson.

Megterhelő olvasni az egyetlen mondatba sűrített, durvaságával és anyagszerűségével letaglózó *Papírváros*-szövegeket. Milyen érzés írni ezeket? Nagyon nehéz írni a *Papírvárost*. Pontos leszek. Nagyon nehéz elkezdni az írását az újabb és újabb könyveknek. Amikor azonban elindul bennem... mi is? Amikor elindulnak bennem a mondatok, vagy ahogy te fogalmazol, az a tulajdonképpen egyetlen nagy, könyvnyi mondat, akkor már nagyon jó. Lebeg a nyelv, és én feloldódom ebben a nyelvben. Nem érzem benne sem a durvaságot, sem a költészetet, sem a letaglózást, sem a felemelést, egyszerűen egy hatalmas lélegzetet érzek, azt a lélegzetet, amikor él, lüktet, dolgozik, önmagát alakítja, és engem is átalakít a nyelv – megérezem benne a semmi lélegzetét.

Mikor jöhet az újabb két *Papírváros*-kötet, a *Szétszaggatva* és a *Betegen*? Számításaim szerint kétszer újabb tíz-tizenkét évet kell várniuk azoknak, akik komolyan veszik, illetve a kezükbe is veszik a regényciklust. Itt három dolog az, amivel szembe kell nézmem. Élek-e még egy negyed évszázadot, hogy beteljesítsem a tervemet? Megszületett-e már az a kritikus-irodalmár, aki húsz-huszonöt év múlva képes lesz mind az öt kötetet elolvasni, átlátni, egymáshoz rendelni, elemezni. Lesz-e még akkor könyv, s ha lesz, lesz-e még olyan olvasó, akit érdekel ez az időben nagyon elterpeszkedő regényciklus? De – vállalom kell, amit elkezdtem, és úgy, ahogy...